

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi

Hacettepe University Journal of Faculty of Letters

Haziran/June 2019 - 36(1), 61-74

doi: 10.32600/huefd.433294

Hakemli Makaleler – Refereed Articles

Geliş tarihi / Received: 12.06.2018 Kabul tarihi / Accepted: 20.10.2018

Temel İnsani Değerler ile Yaşam Doyumunu Arasındaki İlişki: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Örneği

A Relation Between Basic Human Values and Life Satisfaction:
The Case of Sivas Cumhuriyet University

Meral ÖZTÜRK*, Vehbi ÜNAL**

Öz

Bu çalışmanın amacı üniversite gençliğinin temel insani değerleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Schwartz'ın Değer Kuramı çerçevesinde yapılan çalışmada; “Portre Değerler Ölçeği” ile “Yaşam Memnuniyeti Ölçeği” kullanılmıştır. Tarama modelinin kullanıldığı araştırmaya Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde eğitim gören 342 kişi katılmıştır. Örneklemin belirlenmesinde “Oranlı Tabakalı Örnekleme Tekniği” ile “Tesadüfi Örnekleme Tekniği” kullanılmıştır. Veriler SPSS ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde frekans ve yüzde dağılımları, Mann-Whitney U Testi ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon testleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğrenciler en çok muhafazakârlık değerine sahiptir. Bunu, kendini aşma değeri takip etmektedir. Öğrencilerin yaşam doyumunu düzeyleri yüksektir. Yaşam doyumunu ile değişime açıklık, muhafazakârlık ve kendini aşma temel değerleri arasında pozitif yönde ancak zayıf ilişki söz konusudur. Yaşam doyumunu yüksek olan öğrenciler değişime açıklık, muhafazakârlık ve kendini aşma değerlerine daha çok önem atfetmektedir.

Anahtar sözcükler: İnsani değerler, üniversite, gençlik, Schwartz değer kuramı, yaşam doyumunu

Abstract

The purpose of this study is to examine the relationship between life satisfaction and basic human values among university students. Based on Schwartz's Theory of Values, this study utilized the “Portrait Values Questionnaire” and “The Life Satisfaction Scale.” 342 students in Sivas Cumhuriyet University participated in the research that utilized survey model. “Proportionate Stratified Sampling Technique” and “Random Sampling Technique” were used to determine the sampling. SPSS was used to analyze the data obtained. In the analysis of the data, frequency and percentage distributions were presented. In addition to this, Mann-Whitney U Test and The Pearson Moments Correlation Coefficient Test were used. According to the findings, the most widely adopted value by the students was the conservation value. This was followed by the self-transcendence value. The life satisfaction level of students was found to be high. There was a positive but weak relationship between life satisfaction and openness to chance, conservation and self-enhancement values. Those with a higher level of life satisfaction adopted the openness to change, conservation and self-transcendence more.

Keywords: Basic human values, university, youth, Schwartz Value Theory, life satisfaction

* Dr. Öğr. Üyesi, Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, mrozturk@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7570-5361

** Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, vunal@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3827-6339

Giriş

İnsanın algı, tutum ve davranışlarına etki eden çeşitli unsurlar (inançlar, normlar vb.) vardır. Bu unsurlardan birisi de kişinin sahip olduğu değerlerdir. Değerler, olayları ve davranışları değerlendirme konusunda insanlara yardımcı olmaktadır (Kluckhohn ve diğerleri, 1951). Sahip olduğu değerler doğrultusunda bireyler bir davranışı diğerlerine tercih etmektedir (Çalışkur, 2010, s. 28).

İnsan davranışları ile ilgilenirken davranışların gerisindeki kabulleri ve inançları bulmaya ve anlamaya çalışan (Çiftçi, 2002, s. 24), böylece toplumsal yapının işleyişini analiz etmeyi hedefleyen sosyoloji disiplini doğal olarak değerlerle ilgilenmektedir. Sosyologların değerler ile ilgili görüşleri Weber (1985), Parsons (1968) ve Durkheim (1992)'ın görüşleri çerçevesinde şekillenmiş ancak sosyolojinin değerlere ilgisi dönemselsel olarak farklılaşmıştır. 1950'li ve 1970'li yıllar arasında daha çok kavramsal açıdan tartışılan değer olgusu, 1980'lerde karmaşık yapısı nedeniyle sosyolojik çalışmalarda popülaritesini kaybetmeye başlamıştır. 1990'lerden itibaren değerler üzerine yapılan alan araştırmaları yeniden hızlanmış, deneysel çalışmalar kültürlerarası değer yönelimlerinin karşılaştırılması, değerlerin davranış örüntüleriyle ilişkisinin incelenmesi ve değer çatışmaları üzerine odaklanmıştır (Wuthnow, 2008).

Değer olgusu farklı bilim dallarında yer alan araştırmacılar tarafından sıklıkla incelenmekte; fikir (Marshall, 1999, s. 133), prensip (Kluckhohn ve Strodtbeck, 1961, s. 4), inanç (Rokeach, 1973, s. 5), amaç, ölçüt (Schwartz, 1992) ve eğilim (Hofstede, 1980, s. 19) gibi kavramlarla anılandırılmaktadır. Sosyolojik araştırmalarda sıklıkla Rokeach ve Schwartz'ın değer kuramları ile değerleri ölçmek amacıyla geliştirdikleri ölçme araçlarından yararlanılmaktadır (Tart, 2011).

Rokeach değerleri “belirli bir sonucun ya da aracın, onun karşıtı olan sonuca ya da araca bireysel ve sosyal olarak tercih edilmesine yönelik kalıcı inanç” şeklinde tanımlamaktadır. Rokeach değerleri amaç (terminal) ve araç (instrumental) değerler olarak ikiye ayırmaktadır. Amaç değerler yaşamın genel amaçları ile ilgilidir. “Aile güvenliği”, “ahiret selameti”, “barış içinde bir dünya”, “başarı hissi”, “bilgelik”, “eşitlik”, “gerçek dostluk”, “güzellikler dünyası”, “heyecanlı bir yaşam”, “iç huzur”, “kendine saygı”, “mutluluk”, “olgun sevgi”, “özgürlük”, “rahat bir yaşam”, “sosyal onay”, “ulusal güvenlik”, “zevk” amaç değerleri oluşturmaktadır. Araç değerler ise amaç değerlere ulaşmak için kullanılan değerlerdir. “Geniş görüşlü olmak”, “temiz olmak”, “bağışlayıcı-affedici olmak”, “sorumlu olmak”, “cesaretli olmak”, “bağımsızlık”, “dürüstlük”, “entellektüellik”, “hayal gücü kuvvetli olmak”, “hırslı olmak”, “itaatkâr olmak”, “kendini kontrol edebilmek”, “kibar olmak”, “mantıklı olmak”, “muktedir olmak”, “neşeli olmak”, “sevecen olmak”, “yardımsever olmak” amaç değerler kapsamındadır (Rokeach, 1973, s. 27).

Schwartz ise değerleri “insanların eylemlerini meşrulaştırmak, seçmek, kendisini, başkalarını veya olayları değerlendirmek için kullandıkları ölçütler” olarak tanımlamakta, değerlerin temel özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

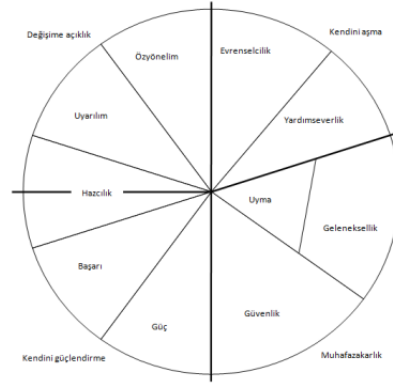
1. Değerler duygulara bağlı inançlardır.
2. Değerler insanların ulaşmaya çalıştıkları arzu edilen hedeflere atıfta bulunan motivasyonel yapılarıdır.
3. Değerler belirli eylem ve durumları aşan soyut amaçlar olduklarından belirli eylem veya durumlara atıfta bulunan norm ve tutumlardan ayrılmaktadır.
4. Değerler eylemleri, olayları, insanları ve politikaları seçmek ve değerlendirmek amacıyla kullanılan ölçütlerdir.
5. Değerler önem sırasına göre hiyerarşik olarak yapılanmaktadır (Schwartz, 1994, s. 20).

Schwartz (2006) değerlerin üç insani ihtiyaçtan doğduğunu öne sürmektedir. Bunlar; bireylerin ihtiyaçları, toplumsal etkileşimle ilgili gereksinimleri ve sosyal yapının devamına yönelik olarak grupların hayatta kalma ve refah ihtiyaçlarıdır. Bu üç evrensel gereksinimi temsil eden değerler 10 evrensel değer tipinden oluşmaktadır. Bu değerler ile bu değerlere gösterilen örnekler şunlardır:

1. **Güç (Power):** Sosyal statü, otorite sahibi olma, zenginlik;
2. **Başarı (Achievement):** Başarı, yetkinlik, hırs, özsaygı, sosyal tanınma;
3. **Hazcılık (Hedonism):** Keyif, yaşamdan zevk alma, kendine yönelme;
4. **Uyarılm (Stimulation):** Girişkenlik, heyecan, yaşamda değişiklik;

5. **Özyönelim (Self-direction):** Yaratıcılık, özgürlük, bağımsızlık, merak, kendi amaçlarını seçebilme;
6. **Evrenselcilik (Universalism):** Geniş fikirli olma, bilgelik, sosyal adalet, eşitlik, dünyada barış isteme, güzel bir dünya isteme, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma;
7. **İyilikseverlik (Benevolence):** Yardımseverlik, dürüstlük, affedicilik, vefalı olma, sorumluluk;
8. **Geleneksellik (Tradition):** Alçak gönüllülük, hayatın kendine verdiklerini kabullenme, dindar olma, geleneklere saygılı olma, ılımlı olma;
9. **Uyma (Conformity):** Kibarlık, itaatkâr olma, kendini denetleyebilme, ana-babaya ve yaşlılara değer verme, sorumluluk duygusu;
10. **Güvenlik (Security):** Aile güvenliği, toplumun güvenliği, toplumsal düzenin sürmesini isteme, temiz olma, bağlılık duygusu (Schwartz, 1994, s. 22; Schwartz, 2012, s. 5-7).

Schwartz (1992, 2001), bu 10 değer tipini farklı güdüsel hedefler arasındaki karşılıklı uyumluluk veya zıtlık olup olmadığına göre 2 boyutta gruplandırmıştır. Karşıt konumlara yerleşmiş değerler arasında negatif, komşu değerler arasında ise pozitif ilişki söz konusudur (Bkz.: Şekil 1)

Şekil 1: Schwartz Değer Kuramı Şeması

Schwartz'a göre bu iki boyuttan birincisi "değişime açıklık" (openness to change) ve "muhafazakârlık" (conservation) değerinden oluşmaktadır. Bu boyuttaki değişime açıklık; muhafazakârlığın karşısında yer almakta ve uyarılma, hazcılık, öz yönelim değerlerinden oluşmaktadır. Değişime açıklık değeri daha çok bireyselci toplumlarda bulunmaktadır. Muhafazakârlık değeri ise; uyma, geleneksellik, güvenlik değerlerinden oluşmaktadır. Muhafazakârlık değerinde kişi değişime karşı direnmekte, geleneksel pratiklerin muhafazası ve istikrarın korunmasını önemsemektedir (Schwartz, 2006, s. 3) Muhafazakârlık değer eğilimi daha çok toplulukçu kültürlerde hâkim olan bir değerdir (Erkenekli, 2009). Muhafazakârlık değerlerinin özünü oluşturan "toplumsal düzenin devamı", "geleneklere saygı", "ailenin kutsallığı", "öz-disiplin" bu toplumlarda öne çıkartılan temel değerlerdir (Schwartz ve Sagie, 2000, s. 468).

İkinci boyut "kendini aşma" (self transcendence) ve "kendini güçlendirme" (self enhancement) değerlerinden oluşmaktadır. Bu boyut, kendini aşma ve kendini güçlendirme değerleri arasındaki çelişkiyi ortaya koymaktadır. *Kendini aşma*; evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerinden oluşmaktadır. Kendini aşma değeri başkalarının mutluluğunu önemsemeye ilgilidir. *Kendini güçlendirme ise*; güç, başarı, hazcılık değerlerinden oluşmaktadır (Schwartz, 2006, s. 3). Kendini güçlendirme değerinde güce dayalı hiyerarşi doğaldır (Smith ve Schwartz, 1997, akt.: Erkenekli, 2009). Hazcılık değer tipi, değişime açıklık ve kendini güçlendirme değerlerinin her ikisi ile de uyumlu motivasyon altyapısına sahip olması nedeniyle bu iki alanın tam ortasında yer almaktadır. Schwartz (1992) 67 ülkede yaptığı çalışmada 10 temel değer tipini evrensel olarak ortaya çıkarmıştır.

Değerler üzerinde yapılan çalışmalar toplumsal uzlaşa ve uyumda değerlerin önemli rolü olduğunu ortaya koymaktadır. Değerler bireyin topluma entegrasyonunu ve grubun stabilize olmasını sağlamaktadır (Wuthnow, 2008). Bunun yanında değerler insanın yaşama bakışı ve genel olarak yaşamı hakkında ne hissettiği üzerinde de etkili olabilmektedir. Diğer bir deyişle değerler, bireylerin mutluluğunu, yaşam doyumunu ve öznel refah düzeyini etkileyen faktörlerden birisidir (Brown ve Kasser, 2005; Hellevik, 2003; Myers ve Diener, 1995; Sagiv ve Schwartz, 2000). Değerlerin davranışı motive eden, kişinin mutluluk düzeyini değiştiren (Lyubomirsky, Sheldon ve Schkade, 2005) dolayısıyla öznel iyi oluş için önemli olası sonuçlarla ilişkili psikolojik yapılar olduğu düşüncesi (Brown ve Kasser, 2005) bu iki değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan çalışmaların çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Araştırmalarda değerler ile yaşam doyumunu arasındaki ilişki iki temel perspektiften ele alınmıştır. Bunlardan ilki, “Sağlıklı Değerler Perspektifi”dir. Bu yaklaşımda değerler içsel yönelimli ve dışsal yönelimli olarak iki grupta ele alınmaktadır. İçsel yönelimli değerler kişisel gelişim, ilişkiler ve toplumsal bağlılığı kuvvetlendiren değerlerdir. Dışsal yönelimli değerler ise finansal başarı, görünüm ve popülerlik üzerine odaklanan değerlerden oluşmaktadır. İçsel yönelimli değerler öznel iyiliği pozitif yönde etkilerken dışsal yönelimli değerlerle öznel iyilik arasında negatif yönde bir ilişki vardır (Bobowik ve diğerleri, 2011).

Değerler ve yaşam doyumunu ile ilgili ortaya konulan diğer yaklaşım ise “birey-çevre uyumu”dur. Bu perspektifte kişinin değer öncelikleri ile çevresinde hâkim olan değerler arasındaki uyuma vurgu yapılmaktadır. Toplumun onayladığı değerlere sahip olan bireyler kendileri ile çevreleri arasında var olacak bir değer çatışması riskinden uzak duracak bu da öznel iyiliğin yükselmesine katkı sunacaktır. Birey-çevre uyumunda ayrıca bireyin kendi değerlerini açığa vurmasına izin veren çevresel bağlamın önemine de vurgu yapılmaktadır. Kişiler sahip oldukları değerleri özgürce ifade edebildikleri, amaçlarını başarmalarında engellerle karşılaşmadıkları bir çevrede yaşadıkları zaman daha mutlu olabilmektedir (Sagiv ve Schwartz, 2000).

Yukarıdaki görüşler ışığında bu çalışma üniversite gençliğinin değerleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Araştırmada “Üniversite gençliği en çok hangi değeri benimsemektedir?”, “Üniversite gençliğinin yaşam doyumunu düzeyi nedir?”, “Üniversite gençliğinin değerleri ile yaşam doyumları arasında bir ilişki var mıdır? Varsa bu ilişkinin yönü ve kuvveti nedir?”, “Yaşam doyumunu düzeyine göre öğrenciler değerler açısından farklılaşmakta mıdır?” gibi soruların cevapları aranmıştır. Araştırma Schwartz’ın değer kuramı çerçevesinde yapılmıştır.

Değerler ile ilgili yapılan araştırmalarda gençlerin sıklıkla hedef grup olarak seçildiği görülmektedir¹ Bunun nedenlerinden birisi, değerlerin sosyalleştirildiği süreçte ergenlik ve gençliğin özel bir yerinin olmasıdır. Gençlik, çocukluktan sonraki döneme işaret etmektedir. Gençlik dönemine giren ergenler bu dönemde başta biyolojik olmak üzere psikolojik ve sosyolojik pek çok değişim yaşamakta (Görgün Baran, 2013), kendi kişiliklerini oluşturmaya, kendilerini ve sosyal dünyayı keşfetmeye başlamaktadır. Bu süreçte ailenin yanısıra gencin kendi akranlarıyla olan ilişkisi sahip olduğu değerlerin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Buna karşılık gençlerde değerlerin algılanıp toplumda yeniden şekillenmesinde etkilidir (Aydın, 2003). Bu anlamda toplum ve genç arasında değerlerin şekillenmesi konusunda karşılıklı bir ilişki söz konusudur.

Üniversite gençliği diğer gençlik grupları arasında özel bir öneme sahiptir. Bu önem üniversitelerin öğrencilerin yaşam tarzını, yaşama bakış açısını ve eğitimleri gibi konularda onları farklı kılmaktan kaynaklanmaktadır (Türkbay, 2005, s. 62). Yükseköğretim sürecinde bilgiyi sorgulamayı ve eleştirel düşünmeyi öğrenen gençler daha önceki inanç ve değerlerini yeniden gözden geçirme ihtiyacı duymaktadır. Bu süreçte gençlerin değerleri geçmişe kıyasla değişime uğrayabilmektedir. Eğitim süreci sonrasında toplumsal hayatın her alanına katılacak olan üniversiteli gençlerin, değerleri doğrultusunda var olan yapıyı yeniden şekillendirmesi ve böylece toplumsal değişimi sağlaması kaçınılmazdır. Bu çalışmanın, üniversite gençliğinin hangi değerlere sahip olduğunu ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

¹Örnek çalışmalar için bkz.: Alleyne, Cadogan-McClean ve Harper, 2013; Çalışkur, 2010; Fatoki, 2014; Karakatiboğlu-Aygün ve İmamoğlu, 2002; Lindeman ve Verkasalo, 2005; Ryckman ve Houston, 2003. Schwartz ve Rubel-Lifschitz, 2009; Özden, 2007; Özmete, 2007; Şirin, 1986; Tarabashkina ve Lietz, 2011; Uyguc, 2003.

Ayrıca gelecekte yaşanması olası toplumsal değişimin yönü hakkında bilimsel veriler ışığında yordama yapma (tahmin etme) olanağı sunabilir. Diğer taraftan, ruh sağlığı üzerinde önemli bir etkisi bulunmasına karşın değerler konusunun literatürde yeterince incelenmediği ve konuyla ilgili sınırlı sayıda çalışma yapıldığı söylenebilir (Özdemir ve Koruklu, 2011). Özellikle Türkiye’de gençlerin mutluluk düzeyi ve değerleri arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar oldukça azdır (bkz.: Özdemir ve Koruklu, 2011; Telef, Uzman ve Ergün, 2013). Oysa kişilerin tutum ve davranışsal tepkilerinin altında yatan en önemli faktörlerden birisi olan değerler, bilimsel açıdan daha fazla ilgiyi hak etmektedir (Bobowik, Basabe, Pa’ez, Jimenez ve Bilbao, 2011). Söz konusu çalışmanın bu anlamda literatürdeki eksikliği gidermeye katkı sunacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu araştırma uygulamalı bir araştırmadır ve tarama modeline uygun olarak yapılmıştır. Tarama modelleri geçmiş veya şu andaki durumu var olduğu şekliyle betimleyen araştırma modelleridir. Tarama modelleri genel ve örnek olay tarama modeli olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel tarama modellerinde evrenden alınacak bir örneklem üzerinde tarama yapılmaktadır. Genel tarama modelleri ile tekil ya da ilişkiyel taramalar yapılabilir (Karasar, 2012). Bu çalışmada yukarıdaki amaç doğrultusunda ilişkiyel tarama modeli kullanılarak değerler ile yaşam doymu arasındaki korelasyonun var olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni Sivas Cumhuriyet Üniversitesi merkez kampüsünde bulunan ve dört yıllık eğitim veren fakültelerde okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde olasılıklı örnekleme türlerinden “oranlı tabakalı örnekleme tekniği” kullanılmıştır. Tabakalı örnekleme tekniği sınırları saptanmış bir evreni bir veya birkaç özelliği bakımından homojen alt gruplara ayırmak demektir. Bu teknik araştırmacıya evreni oluşturan her birimin örneklemeye dâhil edilmesi şansını sağlar. Tabakalı örnekleme; örnekleme hatalarını azaltmakta, örneklemin evreni temsil yeteneğini artırmaktadır. Bu teknikle basit tesadüfi örneklemeyle oranla daha küçük bir örneklem grubuyla çalışılabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 133). Tabakalı örnekleme tekniği oranlı ve oransız olarak iki türlü gerçekleştirilebilmektedir. “Oranlı tabakalı örnekleme tekniğinde her bir tabakanın evrendeki oranıyla orantılı olarak örnekleme elemanı alınır. Oransız tabakalı örnekleme, tabakaların evrendeki oranına bakılmaksızın, her tabakaya eşit sayıda eleman alınır” (Özen ve Gül, 2007, s. 403).

Bu çalışmada Cumhuriyet Üniversitesi bünyesinde bulunan fakülteler sağlık bilimleri, sosyal bilimler ve sayısal bilimler olmak üzere üç tabakaya ayrılmıştır. Dış hekimliği, eczacılık, sağlık bilimleri, tıp ve veterinerlik fakülteleri sağlık bilimleri tabakası altında toplanmıştır. Sosyal bilimler altında turizm, iletişim, ilahiyat, iktisat, güzel sanatlar, eğitim ve edebiyat fakülteleri bulunmaktadır. Sayısal bilimler ise fen, mimarlık, mühendislik ve teknoloji fakültelerinden oluşmaktadır. Ardından “rastgele örnekleme tekniği” kullanılarak her bir tabakanın evrendeki oranıyla orantılı olacak biçimde ilk tabakadan 48, ikinci tabakadan 208, üçüncü tabakadan 86 kişi örnekleme dahil edilmiştir. Toplam 342 kişi ankete katılmıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması $\bar{X}=19.83$ ’tür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini ortaya koymak amacıyla sorulan sorular yanında **Portre Değerler Ölçeği (PDÖ)** ve **Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (YMÖ)** kullanılmıştır.

Portre Değerler Ölçeği (PDÖ); öğrencilerin değer yönelimlerini ortaya koymak amacıyla kullanılmıştır.² Ölçek Schwartz, Melech, Lehmann, Burgess ve Harris (2001) tarafından geliştirilmiş;

---

²Ölçek; değişime açıklık, muhafazakârlık, kendini aşma ve kendini güçlendirme esas değerlerini içeren 40 maddeden oluşmaktadır. Söz konusu değerler 10 temel alt ölçeği içermektedir. Her bir alt ölçekte 2 ile 6 arasında değişen maddeler vardır. Demirutku (2007)’ye göre on değer tipi orijinal

Demirutku (2007) tarafından adapte edilmiştir. Yukarıda da değinildiği üzere sosyolojik araştırmalarda Rokeach'ın değer envanteri ile ve Schwartz ve arkadaşlarının geliştirdiği Portre Değerler Ölçeği sıklıkla kullanılmaktadır. Ancak Rokeach'ın değer envanterinde katılımcılara sahip oldukları değerleri birden 18'e kadar sıralamaları istenmektedir. Değerlerin sıralanmasıyla yapılacak bir ölçüm katılımcıları bilişsel açıdan zorlamakta ve envanterdeki değer listelerinin diğer değerleri ne derece temsil ettiği bilinmemektedir (Braithwaite ve Law, 1985). Oysa Portre Değerler Ölçeği cevaplanması kolay bir ölçüm aracıdır. Değerlerle ilgili çalışmalarda söz konusu ölçeğin geçerliğinin ve güvenilirliğinin evrensel düzeyde kabul gördüğü bilinmektedir. Bugüne kadar değerleri en sistematik biçimde ortaya koyan ve deneysel olarak en çok test edilen ölçek Portre Değerler Ölçeği'dir (Seddig ve Davidov, 2018).

Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (YMÖ); öğrencilerin yaşamları hakkındaki yargılarını ortaya koyabilmek amacıyla kullanılmıştır. Tek boyuttan oluşan YMÖ dünyada yaşam doyumunu en iyi düzeyde ölçen ölçek olarak evrensel düzeyde kabul görmektedir. Ölçek Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlamasını Köker (1991) yapmıştır.7'li Likert tipinde cevaplar içeren ölçek 5 maddeden oluşmaktadır.³

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen bilgilerin çözümlenmesi SPSS ile yapılmıştır. Verilerin öncelikle normal dağılım gösterip göstermedikleri test edilmiş, PDÖ için yapılan normallik testi sonucunda verilerin homojen bir dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle yaşam doyumunu düzeyine göre değer yönelimlerinin farklılaşp farklılaşmadığı Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Mann –Whitney U testi ikili grupların medyanlarının karşılaştırılmasında kullanılan bir testdir. Parametrik t testinin varsayımlarının karşılanmaması halinde kullanılır (Bindak, 2014).

YMÖ için yapılan normallik testinde verilerin normal dağıldığı gözlemlenmiş, parametrik testlerin kullanılabilceği görülmüştür. Bu nedenle değerler ve yaşam doyumunu arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi ile hesaplanmıştır.

Bulgular

Sosyo-demografik Özellikler

Araştırmaya 125 erkek (%36,5) 217 kadın (%63,5) olmak üzere toplam 342 kişi katılmıştır. Araştırmaya en çok alt gelir grubuna sahip öğrencilerin katıldığı görülmüştür. Üst gelir grubuna mensup olanlar ise örneklemin %10,52'sini oluşturmuştur. Katılımcıların %60,82'si sosyal bilimler alanındaki fakültelerde, %14,04'ü sağlık bilimleri alanında, %25,14'ü sayısal bilimler alanındaki fakültelerde eğitim görmektedir. Öğrenciler çoğunlukla İç Anadolu-Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bulunan il, ilçe ve kasabalardan gelmektedir (%63,16). Kentlerden gelen öğrenci oranı %43,8; köy, kasaba ve ilçelerden gelenlerin oranı ise %56,2'dir.

modeldeki gibi çembersel bir konumlanma göstermiştir. 39 madde olması gerektiği alanda yerleşmiştir. Ancak, Uyuma ve Geleneksellik değer tipleri birleşmiştir. Ölçeğin birinci uygulamada iç tutarlık katsayıları ,58 ile ,82, ikinci uygulamada, 61 ile ,84'tür. Ölçüm-tekrar ölçüm güvenilirlikleri ise ,65 ile ,82 arasındadır.

³Köker (1991) tarafından yapılan test-tekrar test güvenilirlik katsayısı, 0,85 olarak hesaplananYMÖ'nün maddeanalizi çalışmasına göre ölçeğin toplam puanı ile 1. Madde=0,73; 2. Madde=0,73; 3. Madde=0,76; 4. Madde=0,75 ve 5. Madde=0,90 düzeyinde ilişkilidir. Ayrıca, ölçeğin Cronbach-Alfa güvenilirlik katsayısı, 0,76 olarak elde edilmiştir. Ölçekten minimum 7, maksimum 35 puan alınabilmektedir. Elde edilen puan artıkça yaşam memnuniyeti de artmaktadır.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

	N	%
Cinsiyet		
Kadın	217	63,5
Erkek	125	36,5
Toplam	342	100
Gelir		
Alt gelir grubu	175	51,2
Orta gelir grubu	131	38,3
Üst gelir grubu	36	10,5
Toplam	342	100
Okunulan alan		
Sosyal bilimler	208	60,82
Sağlık bilimleri	48	14,04
Sayısal bilimler	86	25,14
Toplam	342	100
Gelinen Bölge		
İç Anadolu	155	45,32
Doğu ve Güneydoğu	61	17,84
Karadeniz	51	14,91
Akdeniz	52	15,21
Marmara-ege	23	6,72
Toplam	342	100
Yerleşim yeri		
Köy-kasaba	122	35,7
İlçe	70	20,5
Şehir-büyükşehir	150	43,8
Toplam	342	100

Değer Yönelimleri

Araştırma bulgularına göre öğrenciler en yüksek ortalamayı muhafazakârlık değerinden ($\bar{X}=4,54$) elde etmişlerdir. Ardından kendini aşma ($\bar{X}=4,21$) ve değişime açıklık ($\bar{X}=4,20$) değerleri gelmektedir. Aşağıdaki tablodan da görüldüğü üzere öğrenciler en düşük ortalamayı kendini güçlendirme ($\bar{X}=3,80$) değer yöneliminden elde etmiştir (Bkz.: Tablo 2).

Tablo 2: Öğrencilerin Değer Yönelimlerini Gösteren Betimsel İstatistik

	N	$\bar{X}$	Sd.
Muhafazakârlık	342	4,54	0,50
Kendini aşma	342	4,21	0,57
Değişime açıklık	342	4,20	0,54
Kendini güçlendirme	342	3,80	0,66

Yaşam Doyumu Düzeyi

Öğrencilerin yaşam doyumundan aldıkları ortalama puan ($\bar{X}$) 4,39'dur. Bu öğrencilerin yaşam doyumlarının yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçek maddeleri tek tek incelendiğinde öğrencilerin "Pek çok açıdan ideallerime yakın bir yaşamım var." maddesinden en yüksek ortalamayı ($\bar{X}=4,72$) aldıkları

görülmektedir. Bunu “Yaşamım beni tatmin ediyor.” ($\bar{X}=4,69$) ve “Şimdiye kadar yaşamda istediğim önemli şeyleri elde ettim.” ($\bar{X}=4,49$) maddeleri takip etmektedir. Öğrenciler en düşük ortalamayı ($\bar{X}=3,69$) “Hayatımı bir daha yaşama şansım olsaydı hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.” maddesinden almışlardır. Tablo 3 bu konudaki verileri sunmaktadır.

Tablo 3: Öğrencilerin Yaşam Doyumunu Düzeyini Gösteren Betimsel İstatistik

	N	$\bar{X}$	ss.
Pek çok açıdan ideallerime yakın bir yaşamım var	342	4,72	1,69
Yaşam koşullarım mükemmeldir	342	4,34	1,66
Yaşamım beni tatmin ediyor	342	4,69	1,69
Şimdiye kadar, yaşamda istediğim önemli şeyleri elde ettim	342	4,49	1,73
Hayatımı bir daha yaşama şansım olsaydı, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim	342	3,69	2,01
YAŞAM DOYUMU (YD) TOPLAM	342	4,39	1,34

Değerler ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki

Değerler ve yaşam doyumunu arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Katsayısı kullanılarak hesaplanmış, Portre Değerler Ölçeğinde yer alan 4 temel değer için yaşam doyumunu ile ilişkisi ayrı ayrı analize dahil edilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4: Yaşam Doyumu ve Değerler Arasındaki Korelasyon

		Değişime açıklık	Muhafazakârlık	Kendini aşma	Kendini güçlendirme
YD	Korelasyon	,189**	,211**	,196**	,72
	P	,000	,000	.001	,187
	N	342	342	342	342

**p<.01

Buna göre yaşam doyumunu ile değişime açıklık ($r_{(342)}=.189$, $p < .01$), muhafazakârlık ($r_{(342)}=.211$, $p < .01$), ve kendini aşma ($r_{(342)}=.196$, $p < .01$), temel değerleri arasında pozitif yönde ancak zayıf bir ilişki söz konusudur. Yaşam doyumunu ve kendini güçlendirme değeri arasında bir ilişki yoktur ($r_{(342)}=0,72$, $p > .01$).

Temel değerleri oluşturan alt değerler ile yaşam doyumunu arasındaki ilişki ayrı ayrı ele alındığında kendini güçlendirme değerini temsil eden güç ($r_{(342)}=-,41$, $p > .05$), ve başarı ($r_{(342)}=-,064$, $p > .05$) değerlerinin yaşam doyumunu ile ilişkileri görülmemiştir. (Bkz.: Tablo 5).

Tablo 5: Yaşam Doymu ve 10 Temel Değer Arasındaki Korelasyon

	YD	P	N
Güç	-.41	,452	342
Başarı	.064	,235	342
Hazcılık	.151**	,005	342
Yenilikçilik	.133*	,008	342
Özerklik	.143**	,008	342
Hümanizm	.166**	,002	342
Yardımseverlik	.166**	,002	342
Uyma	.149**	,006	342
Güvenlik	.172**	,001	342
Geleneksellik	.183**	,001	342

** p<.01; * p<.05

Yaşam doymu ile ilişkisi en yüksek olan iki değer muhafazakârlık değerini oluşturan geleneksellik ($r_{(342)}=.183$, $p<.05$), ve güvenlik ($r_{(342)}=.172$, $p<.05$) değerleridir. Ancak bu ilişki zayıf bir ilişkidir. Kendini aşma değerini oluşturan humanizm ($r_{(342)}=.166$, $p<.05$) ve yardımseverlik ($r_{(342)}=.166$, $p<.05$), değerinin yaşam doymu ile korelasyonu pozitif yönde ancak yine zayıftır. Değişime açıklık değerlerinden yenilikçilik ($r_{(342)}=.133$, $p<.01$), hazcılık ($r_{(342)}=.151$, $p<.05$) ve özerklik ($r_{(342)}=.143$, $p<.05$) yaşam doymu ile pozitif yönde ilişkilidir. Ama bu ilişki diğer değerlerde olduğu gibi zayıftır.

Yaşam Doym Düzeyi ile Değer Yönelimlerinin Karşılaştırılması

Yaşam doymunun bireylerin değerleri üzerinde farklılaşmaya neden olup olmadığı Mann Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda yaşam doymu ölçeğinden alınan puanlara göre yaşamından mutlu olanlar ve olmayanlar diye iki kategori oluşturulmuştur. Ölçekten alınan puan arttıkça yaşam doymu artacağından 21 ve 35 puan arası alanlar yaşamından memnun olanlar, 5 ile 19 puan arasındakiler yaşamından memnun olmayanlar diye sınıflandırılmıştır. 20 puan alanlar ise kararsızları oluşturduğundan analize dâhil edilmemiştir. Yapılan analiz sonucunda kendini güçlendirme, temel değeri için gruplar arası bir farklılık yoktur. Ancak değişime açıklık, kendini aşma ve muhafazakârlık temel değeri için gruplar arası bir farklılık söz konusudur. Sıra ortalamaları dikkate alındığında yaşamından memnun olanların değişime açıklık değeri ile ilgili yargılarının yaşamından memnun olmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle yaşam doymu yüksek olanlar değişime açıklık değerlerine daha fazla sahiptir. Benzer şekilde yaşam doymu yüksek olanlar daha muhafazakâr değerleri benimsemektedir. Son olarak yaşamından memnun olanların kendini aşma değer yönelimleri daha kuvvetlidir denebilir.

Tablo 6: Değerlerin Doym Değişkenine Göre Mann-Withney U Testi Sonuçları

	YD	N	Sıra Top.	Sıra Ort.	U	Z	p
Değişime açıklık	Düşük	110	144	15851	9746	-1,987	0,047
	Yüksek	205	165	33919			
Muhafazakârlık	Düşük	110	139	15331	9226	-2,661	0,008
	Yüksek	205	167	34438			
Kendini aşma	Düşük	110	138	15283	9178	-2,728	0,006
	Yüksek	205	168	34486			
Kendini güçlendirme	Düşük	110	151	16687	10582	-,900	0,368
	Yüksek	205	161	33083			

* p<.05

Tartışma

Üniversite gençliğinin değerleri ile yaşam doyumu arasında ilişkinin analiz edildiği çalışmada; gençlerin en çok muhafazakârlık değerlerini benimsediği saptanmıştır. Bunu kendini aşma değeri takip etmektedir. Benzer şekilde Kıran ve Gül (2016)'de lise öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada öğrencilerin kendini aşma ve muhafazakârlık değer boyutlarında yüksek puan aldıklarını ortaya koymuştur. Çalışmada elde edilen bulgu şaşırtıcıdır çünkü literatürde eğitim düzeyi ile muhafazakârlık değerleri arasında negatif bir ilişki olduğu eğitim düzeyi yükseldikçe entelektüel düşünme, esneklik ve düşünce özgürlüğü gibi özelliklerin ön plana çıktığı görüşü hâkimdir. Bu özelliklere sahip olanlar rutin olmayan fikirlere ve etkinliklere açıklığı savunurken, toplumdaki hâkim normlar, beklentiler ve geleneklerin sorgulanmadan kabulünü eleştirmektedir (Schwartz ve diğerleri, 2006). Oysa bu çalışmada eğitim ile değerler arasında var olduğu söylenen negatif ilişkinin tersine üniversite düzeyinde eğitim gören gençlerin düzenin devamını önemsemekte, bireysel değerlere ise daha az önem vermekte olduğu saptanmıştır. Bu yönde bir bulgunun ortaya çıkmasında Türkiye'de halen toplulukçu kültürün hâkim olması etkili olabilir. Her ne kadar gelişmekte olan bir ülke olarak insani değerlerde bireyselliliğe doğru bir dönüşüm yaşandığı iddia edilse de (Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu, 2002), Türkiye toplulukçu kültürün özelliklerini içinde barındıran bir ülkedir (Oyserman, Coon ve Kemmelmier, 2002). Toplulukçu kültürlerde toplumsal değerlere bağlılık söz konusudur. Nitekim 2006 ve 2007 yıllarında Türkiye'de yapılan iki anket, Türk nüfusu arasında toplumsal değerlerin önemini göstermesi bakımından önemlidir (Bkz.: Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2009). Benzer biçimde 2009'da yapılan *Kültürlerarası Eğilimler Anketi*'de toplulukçu kültürlerde görülen aile bağlarının kuvvetli olması, dini inançlara bağlılık, uyum ve itaat gibi değerlerin Türk insanı için önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin anketi cevaplayan katılımcıların çok büyük kısmı (%65) çocukları yetiştirme sürecinde en önemli değer 'dini inançlar' olduğunu söylemektedir. 2012'de tekrarlanan ankette küçük bir değişimin yaşandığı görülsede halen toplulukçu değerler ön plandadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%72) çocuk yetiştirme konusunda en önemli değer 'aile bağı' olduğunu söylerken %39'u 'dini inançları' ikinci en önemli değer olarak vurgulamaktadır. Bunu %29 ile 'uyum ve itaat' değerleri takip etmektedir (Günay, 2014). Türkiye'de neden toplumsal değerlere bağlılığın arttığı sorusuna çeşitli şekillerde cevap verilebilir. Kentleşme, yoksulluk, bireysellik gibi modern değerlerin bireylerde yol açtığı yalnızlık, tatminsizlik, mutsuzluk hissi ile ülkemizde son dönemlerde devletin geleceğine yönelik tehditlerin var olduğu yönündeki algı gençlerin toplumsal değerlere bağlılığını artırmış olabilir. Bu çalışmada ortaya çıkan sonucun bir diğer muhtemel nedeni örneklemin çoğunluğunun kadınlardan oluşması olabilir. Literatürde kadınların erkeklere kıyasla muhafazakâr değerler ile kendini aşma değerlerini daha çok benimsediği belirtilmektedir. Örneğin Sarıcı Bulut (2012) ve Dacı (2013) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda kadınların daha muhafazakâr olduğunu ortaya koymuşlardır. Yine Schwartz ve Rubel-Lifschitz (2009), Lindeman ve Verkasalo (2005) araştırmalarında kadınların 'kendini-aşma' (hümanizm, yardımseverlik) temel değerine daha fazla önem verdiğini saptamışlardır. Kadın öğrencilerin örneklem içerisindeki ağırlığı muhafazakârlık ve kendini aşma değer ortalamalarını yükseltmiş olabilir. Son olarak ankete katılan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin de böyle bir sonucu ortaya çıkarmada rol oynadığı düşünülebilir. Tablo 1'de görüldüğü üzere üniversiteye gelen öğrencilerin büyük çoğunluğu geleneksel sosyal yapısıyla ön plana çıkan İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bulunan il, ilçe veya köylerden gelmektedir (%63,16). Bunun yanında örneklemin büyük kısmı (%89,5) alt ve orta gelir grubuna mensup olduklarını ifade etmektedir. Gelir de bireylerin değer eğilimlerini etkileyen önemli bir unsurdur. Schwartz ve arkadaşları (2006); gelir ve değerler arasındaki negatif ilişkiyi zenginliğin bireylere hayat tarzlarını seçme ve istedikleri aktivitelerle uğraşma fırsatı sunmasıyla açıklamaktadır. Hayatında istediğini elde eden insanların geleneksel bağları güçlü tutma ihtiyacı azalmaktadır. Buna karşın gelir düzeyi düşük olanların güvenlik ihtiyacı ile var olan durumu devam ettirme eğilimi kuvvetlidir. Bu çalışma kapsamında öğrencilerin çok büyük bir kısmının alt ve orta gelir grubuna mensup olması muhafazakâr değerleri sahiplenmelerinde bir etken olabilir.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyinin yüksek çıkmasıdır. Literatürde bu çalışmanın sonuçlarına benzer bulgulara ulaşmak mümkündür. Örneğin Dorahy, Lewis, Schumaker ve arkadaşları (2000), Çivitçi (2012) Gündoğar, Sallan Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci

(2007) yaptıkları araştırmalarda üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyinin yüksek olduğunu saptamışlardır. Üniversiteye yerleşmiş olmak gençlerin yaşamında önemli bir aşamadır. Üniversiteye gelmeden önce pek çok zorlu süreci aşmak zorunda kalan öğrenciler için eğitim sisteminin son basamağını üniversitede bir programa yerleşmek oluşturmaktadır. Üniversite; düzenli bir iş bulma, iyi bir gelire sahip olma, daha iyi bir gelecek anlamlarına da gelmektedir. Her ne kadar öğrenciler sınav sistemi nedeniyle her zaman istedikleri bir bölüme giremeseler de üniversite mezunu olmak, iş bulma ve daha iyi bir yaşam standardına sahip olabilmek için bir avantaj olarak görünmektedir. Bu umut öğrencilerin yaşam doyumu düzeyini yükseltmiş olabilir. Bunun yanında Sivas'ın küçük bir şehir olması dolayısıyla yaşam koşullarının iyi olması, ucuz, sakin ve güvenilir bir şehir olması da öğrencilerin yaşam doyumlarını yükseltmiş olabilir.

Bu çalışmada yaşam doyumu ile değişime açıklık, kendini aşma ve muhafazakârlık değerleri arasında pozitif ama zayıf yönde bir ilişki saptanmıştır. Kendini güçlendirme ve yaşam doyumu arasında ise ilişki saptanmamıştır. Literatürde değerler ve yaşam doyumunu da içeren öznel iyilik arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmaların yaşam doyumu ve değerler arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalara kıyasla daha ağırlıkta olduğu görünmektedir. Bu nedenle söz konusu çalışmada elde edilen bulgular öznel iyilik ile değerler arasındaki ilişkiyi esas alan çalışmaları da kapsayacak şekilde karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgular literatürle benzerlik göstermektedir. Örneğin İspanya hariç 22 ülkede yapılan Avrupa Sosyal Anketi (European Social Survey) sonuçlarını analiz ettikleri çalışmada Bobowik ve arkadaşları (2011) hedonik ve psikolojik iyilik haliyle bireyselci değerlerin (değişime açıklık gibi) pozitif yönde ilişkili olduğunu ancak toplulukçu değerlerin psikolojik iyiliği düşürdüğünü saptamışlardır. Ancak değerler ile iyilik hali arasındaki ilişki zayıf yönde bir ilişkidir. Benzer şekilde Telef ve arkadaşları (2013) Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesinde okuyan öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmada psikolojik iyi oluş ile değerler arasında anlamlı ilişkilere ulaşmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre yeniliğe açıklık, özgüven, özgenişletim, özaşkınlık ve muhafazakârlık değerleri psikolojik iyi oluşun %16'sını açıklamaktadır ki bu iki değişken arasındaki ilişkinin zayıf olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Zira psikolojik iyi oluşun %84'ü başka değişkenler tarafından açıklanmaktadır. Benzer şekilde Khaptsova ve Schwartz (2016) Rusya'da yaptıkları çalışmada kişinin kendisi ve çevresindeki referans gruplarının değerleri ile uyumunun yaşam doyumu üzerindeki etkisine odaklanmışlar ve sonuçta değer uyumunun yaşam doyumunu yükselttiğini saptamışlardır. Diğer bir ifadeyle değer uyumu yaşam doyumu düzeyini hem bireysel hem de grup düzeyinde etkilemektedir. Bu etki yaş, cinsiyet, eğitim, din, bölge değişkenleri ve uyum skorunun dayandığı 19 değer kontrol altında tutulduğunda dahi vardır. Ancak bu etki bireysel düzeyde ancak %10'dur. Garvanova (2017) Bulgaristan'da yaptığı çalışmada güvenlik, uyma, geleneksellik, yardımseverlik, evrenselcilik, özerklik ve başarı ile yaşam doyumu bilişsel iyi oluş arasında pozitif ama zayıf bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur.

Yaşam doyumunun bireylerin değerleri üzerinde farklılaşmaya neden olup olmadığı ile ilgili yapılan analizde değişime açıklık, temel değeri için gruplar arasında farklılaşmanın olduğu saptanmıştır. Yaşam doyumu yüksek olanlar değişime açıklık değerine daha fazla sahiptir. Benzer şekilde Özdemir ve Koruklu (2011) değişime açıklık değerlerinden hazcılık ile kendini aşma değerlerini oluşturan iyilikseverlik ve evrenselcilik değerlerinin gençlerin mutluluk düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığını saptamıştır. Bireylerin bu değerlere verdiği önem arttıkça mutluluk düzeyleri artmaktadır. Bu çalışmada ortaya konan bulgu kuramsal çerçeve kısmında da belirtildiği sağlıklı (olumlu) değerlere sahip olmayla ilişkili olabilir. Sağlıklı değerler içsel değerlerden oluşmaktadır. İçsel değerler psikolojik gelişim ve kendini gerçekleştirmeyle önemserken dışsal değerler başkalarının onayı, hayranlığı veya övgüsünü kazanmaya dayalıdır. Bu açıdan içsel değerler öznel iyiliğin gelişmesine yol açan algı, tutum ve davranışları ortaya çıkarırken dışsal değerler yaşam doyumunu düşürmektedir (Bobowik ve diğerleri, 2011; Sagiv ve Schwartz, 2000). Bu noktada değişime açıklık değerleri ile (Bkz.: Bobowik ve diğerleri, 2011), kendini aşma değerlerinin içsel değerlerden oluştuğu (Sagiv ve Schwartz, 2000) göz önüne alındığında bu değerlere sahip olanların yaşam doyumlarının yüksek çıkması şaşırtıcı olmayacaktır. Burada eğitim kurumlarının önemi açığa çıkmaktadır. Değerlerin öğretilerle olması dolayısıyla, eğitim kurumlarına gençlerin sağlıklı değerleri öğrenip içselleştirmeleri konusunda büyük görev düşmektedir. Eğitim kurumları bu amaca ulaşmada *değerler eğitime* daha çok önem verebilir. Sınıf içi ve okul içi faaliyetlerle, ailelerle yapılacak

iş birliği ile çocuklara ve gençlere pozitif değerleri keşfetmeleri için olanak sunan *değerler eğitimi*, böylece çocuk ve gençlerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmada yardımcı olacaktır (Aydın, 2010). Bu da gençlerin daha mutlu bir yaşam sürmesine katkı sunacaktır.

Benzer şekilde kendini aşma temel değeri için gruplar arasında farklılaşma vardır. Yaşam doyumu yüksek olanlar kendini aşma değerlerine daha çok önem vermektedir. Kendini aşma değerinin bireyin kendi çıkarından çok diğer insanların refahına yönelik olması ve toplumsal odaklı değerleri içermesi; diğer insanlarla anlamlı, pozitif ve güçlü ilişkiler kurmayı getirmektedir. İlişkilerin güçlenmesinin yolu yardımsever olmak, ilişkiye sadık kalmak, dürüst olmak veya bağışlamaktan geçmektedir. Diğer insanların mutluluğu için kurulan bu yöndeki güçlü ilişkiler öznel iyilik düzeyini yükseltebilmektedir (Jarden, 2010).

Son olarak muhafazakârlık temel değeri için gruplar arasında fark vardır. Yaşamından memnun olanlar muhafazakâr değerleri daha çok benimsemektedir. Benzer bir bulgu Bilsky ve Schwrtz (1994) tarafından ortaya konmuştur. Muhafazakâr değerlerin hâkim olduğu toplulukçu kültürlerde bireylerin stresli durumlar karşısında sosyal desteklerinin daha fazla olması nedeniyle yaşam doyumlarının yüksek olma ihtimali söz konusudur. Bireyselliği ön plana çıkaran ve bireyselci değerleri önceleyen toplumlarda yaşamın akışı içerisinde karşılaşılmaması muhtemel olumsuz durumlar karşısında bireyler sorunlarla kendi başına mücadele etmek zorundadır. Aile ve akraba ilişkileri gibi sosyal destek mekanizmalarından yoksun kalan bireyler bu mücadelede yalnızlaşmakta (Suh ve Oishi, 2002), yalnızlık ise yaşam doyumu ve pozitif duygulanım düzeyini düşürebilmektedir (Ryan ve Deci, 2001). Bunun yanında toplumda hâkim olan değerlerle çelişmeyen ve onları içselleştirenlerin daha mutlu olma ihtimalleri birey-çevre uyumu çerçevesinde dile getirilmektedir. Toplumun onayladığı değerlere sahip olan bireyler kendileri ile çevreleri arasında yaşanacak bir değer çatışması riskinden uzak duracak bu da öznel iyiliğin yükselmesine katkı sunacaktır.

Sonuç ve Sınırlılıklar

Bu çalışma üniversite gençliğinin değerleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Sonuçta örneklemin toplulukçu kültürün özelliklerinden olan muhafazakârlık ve kendini aşma değerlerine daha fazla önem atfettiği görülmüştür. Üniversite düzeyinde neden bu iki değer daha çok kabul gördüğü ile ilgili birtakım açıklamalar bu çalışma kapsamında ortaya konmuştur ancak ortaya çıkan bulguların nedenlerini daha doğru biçimde ortaya koyabilmek ve derinlemesine analiz yapma fırsatı elde edebilmek için bundan sonraki çalışmalarda karma araştırma deseninin kullanılması faydalı olacaktır.

Bu çalışmada değerler ile yaşam doyumu arasında zayıf ancak pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Değerler ile yaşam doyumu arasında pozitif ancak zayıf bir doğrusal ilişkinin ortaya çıkması değişkenler arasında doğrusal olmayan bir ilişkinin olup olmadığını akla getirmektedir. Bu çerçevede değişkenler arasında doğrusal olmayan güçlü bir ilişkinin var olup olmadığı ayrıca araştırılmalıdır.

Son olarak bu araştırma Sivas'ta gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla elde edilen bulgular Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ve benzer özelliklere sahip üniversiteler için genellenebilir. Bulguların daha sağlıklı yorumlanabilmesi için büyükşehirlerde/metropollerde bulunan üniversitelerde de benzer çalışmaların yapılması gerekliliği vardır.

Kaynakça

- Alleyne, P., Cadogan-McClean, C. ve Harper, A. (2013). Examining personal values and ethical behavior perceptions between accounting and non-accounting students in the Caribbean. *The Accounting Educators' Journal*, 23, 47-70.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda değerler eğitimi. *Eğitime Bakış*, 6(18), 16-19.
- Bilsky, W. ve Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. *European Journal of Personality*, 8, 163-181.
- Bindak, R. (2014). Mann-Whitney U ile student's t testinin I.tip hata ve güç bakımından karşılaştırılması: Monte Carlo simülasyon çalışması. *AKÜ FEMÜBİD*, 14, 5-11.

- Bobowik, M., Basabe, N., Pa'ez, D., Jime'nez, A. ve Bilbao, M. A. (2011). Personal values and well-being among Europeans, Spanish Natives and immigrants to Spain: Does the culture matter? *Journal of Happiness Studies*, 12, 401-419.
- Braithwaite, V. A. ve Law, H. G. (1985). Structure of human values: Testing the adequacy of the Rokeach value survey. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 250-263.
- Brown, K. W. ve Kasser, T. (2005). Are psychological and ecological well-being compatible? The role of values mindfulness, and lifestyle. *Social Indicators Research*, 74, 349-368. <https://doi.org/10.1007/s11205-004-8207-8>
- Çalışkur, A. (2010). *Psikolojide değerler ve gençlik*. İstanbul: Papatya.
- Çarkoğlu, A. ve Kalaycıoğlu, E. (2009). *The rising tide of conservatism in Turkey*. Macmillan US: Palgrave.
- Çiftçi, A. (2002). *Din ve modernlik, toplumbilim yazıları I*. Ankara: Ankara OkuluYayınları.
- Çivitiçi, A. (2012). Üniversite öğrencilerinde genel yaşam doyumu ve psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 321-336.
- Dacı, Z. N. (2013). *Üniversite öğrencilerinde değer algılamaları: İstanbul'daki üniversitelerde uygulama* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirutku, K. (2007). *Parenting styles, internalization of values, and the self-concept* (Yayımlanmamış doktora tezi). Middle East Technical University, Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. ve Griffin, S. (1985). The satisfaction-with-life scale: A measure of life satisfaction. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-76.
- Dorahy, M. J., Lewis, C. A., Schumaker, J. F., Akuamoah-Boateng, R., Duzé, M. C. ve Sibiya, T. E. (2000) Depression and life satisfaction among Australian, Ghanaian, Nigerian, Northern Irish, and Swazi University Students. *Journal of Socail Behaviour and Personality*, 15, 569-580.
- Durkheim, E. (1992). *İntihar: Toplumbilimsel bir inceleme* (Ö. Ozankaya, Çev.). Ankara: İmge.
- Erkenekli, M. (2009). *Türkiye'de sosyoekonomik statü (SES) gruplarına göre temel değerlerin farklılaşması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fatoki, O. (2014). The personal values of university students in South Africa. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(23), 758-763.
- Garvanova, M. (2017, 24-30 August). *Values and life satisfaction: Empirical evidence from Bulgaria*. 4th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts, Bulgaria.
- Görgün Baran, A. (2013). Genç ve gençlik: Sosyolojik bakış. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-25.
- Günay, C. (2014). The status of social values in Turkey and perspectives on regional cooperation. *The Anna Lindh report 2014* içinde (ss. 85-90). Anna Lindh Foundation.
- Gündoğar, D., Sallan-Gül, S., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10, 14-27.
- Hellevik, O. (2003). Economy, valuesandhappiness in Norway. *Journal of HappinessStudies*, 4, 243-283.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work related values*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Jarden, A. (2010). *Relationships between personal values, and depressed mood and subjective well being* (Yayımlanmamış doktora tezi). University of Canterbury, Christchurch, New Zealand.
- Karakitapoğlu-Aygün, Z. ve İmamoğlu, E. O. (2002). Value domains of Turkish adults and university students. *TheJournal of Social Psychology*, 142(3), 333-351.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Khaptsova, A. ve Schwartz, S. H. (2016). Life satisfaction and value congruence: Moderators and extension to constructed socio-demographic groups in a Russian national sample. *Social Psychology*, 47, 163-173. <https://doi.org/10.1027/1864-9335/a000268>
- Kıran, Ö. ve Gül, S. (2016). Lise öğrencilerinin değer yönelimlerinin Schwarzıt değerler ölçeği açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47), 487-495.
- Kluckhohn, C. K. ve Others (1951). Values and value orientations in the theory of action. T. Parsons ve E. A. Shils (Ed.), *Toward a general theory of action* içinde (ss. 388-49). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kluckhohn, F. R. ve Strodtbeck, F. L. (1961). *Variations in value orientations*. Westport, CT: GreenwoodPress.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lindeman, M. ve Verkasalo, M. (2005). Measuring values with the short Schwartz's Value Survey. *Journal of Personality Assesment*, 85(2), 170-178.
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M. ve Schkade, D. (2005). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. *Review of General Psychology*, 9(2), 111-131.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü* (O. Akınay ve D. Kömürçü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.

- Myers, D. G. ve Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6, 10-19.
- Oyserman, D., Coon, H. M. ve Kimmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism: Evaluation of theoretical assumptions and meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 128(1), 3-72.
- Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2011). Üniversite öğrencilerinde değerler ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 190-210.
- Özden, M. S. (2007). *20-24 yaş arası üniversite öğrencilerinin ve nevrotik öğrencilerin değerler açısından karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimi araştırmalarında örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Dergisi*, 15, 394 - 422
- Özmete, E. (2007). Effect of gender on the value perception of the young: Case analysis. *College Student Journal*, 41(4), 859-871.
- Parsons, T. (1968). *The structure of social action*. New York: FreePress.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: FreePress.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141-166.
- Ryckman, R. M. ve Houston, D. M. (2003). Value priorities in American and British female and male university students. *The Journal of Social Psychology*, 143(1), 127-138.
- Sagiv, L. ve Schwartz, S. H. (2000). Value priorities and subjective well-being: Direct relations and congruity effects. *European Journal of Social Psychology*, 30(2), 177-198.
- Sarıcı-Bulut, S. (2012). Gazi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 216-238.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* içinde (ss. 1-65). San Diego: AcademicPress.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the content and structure of values? *Journal of Social Issues*, 50, 19-45.
- Schwartz, S. H. (2001). *European Social Survey core questionnaire development – Chapter 7: A Proposal for Measuring Value Orientations across Nations*. London: European Social Survey, City University London.
- Schwartz, S. H. (2006). Les valeurs de base de la personne: Théorie, mesures et applications [Basic human values: Theory, measurement, and applications]. *Revue Française de Sociologie*, 42, 249-288.
- Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S. ve Harris, M. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 519-542.
- Schwartz, S. H. ve Rubel-Lifschitz, T. (2009). Cross-national variation in the size of sex differences in values: Effects of gender equality. *Journal of Personality & Social Psychology*, 97(1), 171-185.
- Schwartz, S. H. ve Sagie, G. (2000). Value consensus and importance, A cross national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31(4), 465-497.
- Seddig, D. ve Davidov, E. (2018). Values, attitudes toward interpersonal violence, and interpersonal violent behavior. *Front Psychology*, 9, 1-13. <https://doi.org/doi: 10.3389/fpsyg.2018.00604>.
- Suh, E. M. ve Oishi, S. (2002). Subjective well-being across cultures. *Online Readings in Psychology and Culture*, 10(1), 2-11. doi:10.9707/2307-0919.1076
- Şirin, A. (1986). *Gençlerin değerler sıralaması üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tarabashkina, L. ve Lietz, P. (2011). The impact of values and learning approaches on student achievement: Gender and academic discipline influences. *Issues in Educational Research*, 21(2), 210-231.
- Tart, I. (2011). Basic human values of Sweden, Finland and Estonia. I. Tart (Ed.), *Basic Human Values in Estonia and Baltic Sea Countries* (ss. 89-110). Tartu: Tartu University Press.
- Telef, B. T., Uzman, E. ve Ergün, E. (2013). Öğretmen adaylarında psikolojik iyi oluş ve değerler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(12), 1297-1307.
- Türkbay, R. A. (2005). *Üniversite öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışları üzerine bir araştırma: Pamukkale Üniversitesi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Uyguç, N. (2003). Cinsiyet, bireysel değerler ve meslek seçimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 93-103.
- Weber, M. (1985). *Protestan ahlâkı ve kapitalizmin ruhu* (Z. Aruoba, Çev.). İstanbul: Hil.
- Wuthnow, R. (2008). The sociological study of values. *Sociological Forum*, 23(2), 333-343.